

KATOLIČKI VJERONAUKE U SREDNJOJ ŠKOLI

RUDI PALOŠ
Salesianum
Vlaška 36
10000 Zagreb

Izvorni znanstveni rad
Primljeno 26. 6. 1998.
UDK 268:373.5

Sažetak

Članak pruža kratak pregled sadašnjeg stanja u katoličkom vjeronauku u srednjoj školi u Republici Hrvatskoj. Naime, nakon demokratskih promjena 1990. godine, od šk. god. 1991./92. uveden je u sve osnovne i srednje škole u Hrvatskoj konfesionalni vjeronauk kao izborni predmet. U tu su svrhu stvoreni i odobreni novi plan i program kao i novi vjeronaučni udžbenici za sva četiri razreda srednjih škola, a osposobljen je i određen, iako još uvijek nedovoljan broj vjeroučitelja. Nakon početnog razdoblja uviđa se potreba za daljnjim poboljšavanjem i normaliziranjem postojećeg stanja. Treba preustrojiti i prilagoditi plan, program i udžbenike za pojedine smjerove srednjih škola, omogućiti cjeloživotno obrazovanje i napredovanje već zaposlenih kao i ujednačenu pripremu budućih srednjoškolskih vjeroučitelja, a ne smije se zanemariti ni izvanškolska župna kateheza i odgoj u vjeri.

Ključne riječi: srednjoškolski katolički vjeronauk, plan i program srednjoškolskog vjeronauka, vjeroučitelj, vjeronaučni udžbenici, župna kateheza

1. DRUŠTVENO-POLITIČKE PROMJENE

Devedesete godine dvadesetog stoljeća poslije Krista obilježene su, napose u Europi, velikim i sveobuhvatnim promjenama koje su, počevši od društveno-političkog ustroja, zahvatile sve pore života pojedinaca, zajednica i država odrazivši se i na području vjere i religije.

Nakon demokratskih promjena u Hrvatskoj se 1990. godine stubokom mijenja mjesto i uloga religije pa tako i položaj Katoličke crkve i katoličke vjere i vjernika. Te su se promjene gotovo odmah odrazile i na području odgoja i obrazovanja u vjeri tako da se vrlo brzo razvila bogata i široka, iako svakako vremenski ograničena¹ te upravo stoga i nedovoljno produbljena rasprava o mjestu i ulozi vjerske pouke u školskom sustavu.

2. POSEBNOSTI SREDNJOŠKOLSKOG KATOLIČKOG VJERONAUKA

Katolički srednjoškolski vjeronauk u ovom je sedmogodišnjem razdoblju obilježen posebnostima po kojima se u određenoj mjeri i danas razlikuje od vjeronauka u osnovnoj školi. Naime, čin uvođenja vjeronauka u hrvatske srednje škole uslije-

1 Praktični i teorijski razlozi utjecali su na vremensko ograničavanje rasprave o uvođenju vjeronauka u škole. Tome je među ostalim bila uzrok i bojazan da bi preveliko odugovlačenje ili neograničeno raspravljavanje moglo u duljem vremenskom razmaku zapriječiti ono što je u tom trenutku bilo moguće ostvariti, tj. uvođenje vjeronauka kao punopravnog školskog predmeta u hrvatske osnovne i srednje škole. Ovdje je, kao što je to rečeno i u naslovu, prvenstveno govor o *katoličkom* školskom vjeronauku i o *katoličkoj* župnoj katehezi.

dio je nakon ne baš previše idealne početne situacije: trebalo je stvoriti i nove programe i nove udžbenike, što je tijekom nekoliko prvih godina i učinjeno.

Demokratizacija i društveno-političke promjene donijele su sa sobom i potrebu i poticaj za otvorenim razmatranjem brojnih dotad zabranjivanih, neistraživanih ili zatamljivanih pitanja. S obzirom na odgoj i rast u vjeri gotovo se odmah počelo raspravljati o vjeronauku u školi, o čemu postoji i brojna, iako još uvijek nedovoljno proučena i usustavljena literatura.² Iako se za konačne i punopravne odluke trebalo još čekati, hrvatski su biskupi za srednjoškolski vjeronauk vrlo brzo ustanovili posebnu Radnu grupu³ Komisije za katehetski plan i program pri Katehetskom vijeću tadašnje Biskupske konferencije Jugoslavije. Ta je skupina izradila *Program srednjoškolskog vjeronauka*, koji su hrvatski biskupi odobrili na svom zasjedanju u Zadru 11. travnja 1991. Nedugo nakon toga, 20. lipnja 1991. uslijedila je i posebna *Odluka* Ministarstva prosvjete, kulture i športa o uvođenju vjeronauka u hrvatske osnovne i srednje škole⁴, u rujnu iste godine i *Dodatno objašnjenje*⁵, a 7. srpnja 1992. bila je objavljena još jedna *Uputa* istog ministarstva o tom predmetu⁶. Vjeronauk je tako ponovno vraćen u hrvatske škole, postavši punopravan, iako izborni⁷ predmet o čijem pohađanju slobodno odlučuju roditelji, a u srednjoj školi i učenici srednjoškolci⁸. Potpisivanjem Konkordata između Republike Hrvatske i Svete Stolice školski vjeronauk je potvrđen kao školski predmet, a detalji još trebaju biti razjašnjeni posebnim *Dodatkom* koji će zajednički pripremiti i potpisati Hrvatska biskupska konferencija i Republika Hrvatska.

3. PROGRAM I UDŽBENICI

Nedostatak novijih domaćih predložaka srednjoškolskih vjeronaučnih programa i kratkoća vremena bili su glavni razlozi zašto se Radna grupa Komisije za katehetski plan i program odlučila posegnuti za postojećim i već iskušanim programima srednjoškolskog vjeronauka u drugim zemljama, izabравši na kraju kao temeljnu oko-

snicu austrijski program za srednje stručne škole⁹, nastojeći ga zatim što je moguće više prilagoditi hrvatskoj crkvenoj i društveno-kulturnoj situaciji. Tako oblikovani program uskoro su odobrile crkvene

- 2 Usp. npr. tematski broj časopisa "Kateheza" 12(1990)4. Vidi također: S. NIMAC (ur.), *Vjeronauk u duhovnoj obnovi Republike Hrvatske. Zbornik radova*, Biblioteka "Pastoralna knjižnica" - 4, Tajništvo za pastoral Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, Split 1992; M. PRANJIĆ, *Srednjoškolski vjeronauk u Republici Hrvatskoj*, Biblioteka "Orijentacije" - 11, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1994. Nažalost, brojni drugi izvori i dokumentacija ostali su do danas "skriveni" u stručnim i ostalim časopisima, dnevnim novinama i raznim arhivima tako da nije moguće dati sveobuhvatan prikaz tadašnjih rasprava i razmišljanja.
- 3 Središnji tim su tvorili Marko Pranjic, koordinator, te Anto Jelić, Ante Pavlović i Tonči Trstenjak, a kao posebni savjetnici u timu bili su još i Ivan Dugandžić, Ivan Grubišić, Andrija Kopilović, Bernarda Krištić, Jakov Mamić, Mirko Mataušić te Milan Šimunović. Usp. M. PRANJIĆ, *Srednjoškolski vjeronauk u Hrvatskoj*, str. 38.
- 4 Usp. *Upute o uvođenju vjeronauka kao izbornog predmeta u osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*, u: "Glasnik Ministarstva prosvjete, kulture i športa Republike Hrvatske" (1990.) br. 9-10. Dokument je potpisao Stjepko Težak, pomoćnik tadašnjeg ministra prosvjete, kulture i športa RH Vlatka Pavletića.
- 5 Usp. *Dodatno objašnjenje o uvođenju vjeronauka kao izbornog predmeta u osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*, u: "Glasnik Ministarstva prosvjete, kulture i športa Republike Hrvatske" (1990.) br. 9-10. I ovaj je dokument potpisao Stjepko Težak.
- 6 Usp. *Upute o nastavi školskog vjeronauka u osnovnoj i srednjoj školi u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 1992./93.*, u: "Glasnik Ministarstva prosvjete, kulture i športa Republike Hrvatske" (1992.) br. 6. Dokument je potpisao Nedjeljko Mihanović, zamjenik ministra prosvjete, kulture i športa RH.
- 7 Izbornost, a istovremeno i punopravnost školskog vjeronauka nerijetko je izazivala nedoumice i nedorečenosti. Na području srednjoškolskog vjeronauka neki su nesporazumi riješeni uvođenjem usporednog izbornog predmeta *etike* tako da danas učenici u hrvatskim srednjim školama slobodno, ali istovremeno i obavezno, izabiru jedan od ta dva predmeta: vjeronauk ili etiku.
- 8 U tu je svrhu Ministarstvo prosvjete, kulture i športa RH svim školama dostavilo i dva posebna dokumenta za pohađanje odnosno nepohađanje školskog vjeronauka. Usp. odgovarajući *Anketni list i Izjavu* za roditelje i učenike.
- 9 Usp. M. PRANJIĆ, *Srednjoškolski vjeronauk u Republici Hrvatskoj*, str. 31.

vlasti te je on u proljeće 1991. javno objavljen¹⁰ i po njemu se pristupilo izradi srednjoškolskih vjeronaučnih udžbenika koji su objavljeni između 1992. i 1994. godine¹¹.

Važeći program srednjoškolskog vjeronauka obuhvaća sve¹² srednje škole bez razlike i bez upućivanja na posebnosti predviđevši redovito dva¹³ sata tjedno za taj predmet, iako razni razlozi još i danas utječu na to da je školski vjeronauk prisutan u srednjoškolskoj satnici po jedan sat tjedno, štoviše, po nekima je to jedino i moguće. U programu se ističu teološki i antropološki ciljevi u skladu s temeljnim katehetskim načelom *vjernosti Bogu i čovjeku*, kao i teološka, antropološka, školskodidaktička odgojno-obrazovna načela i odgojni ciljevi. Sveukupni program što su ga odobrili hrvatski biskupi 1991. godine obuhvaća 47 tematskih cjelina¹⁴, koje svaka pojedinačno sadrže: naslov, sržni i prošireni sadržaj, pojedinačne ciljeve, metodičke upute te popis dodatnih pomagala. Kroz četiri godišta obrađuju se četiri objedinjujuće teme:

1. Rasti zajedno
2. Sloboda i osobno zalaganje
3. Osloboditeljska iskustva
4. Zauzetost kršćana u društvu.

Te su teme raspoređene u četiri podjednako opsežna udžbenika¹⁵:

1. Jeka duše
2. Zov slobode
3. Na izvorima
4. Životu ususret.

Međutim, podrobniji uvid u program i u udžbenike te njihovo uspoređivanje otkrivaju da je u praksi već došlo do izmjene prvotno odobrenog plana i programa. To je vjerojatno učinjeno ne samo stoga što je to normalni zahtjev pedagogije i metodike, nego i zbog primjedaba, prigovora i zahtjeva koji su na razne načine upućivani autorima.

Osim toga, objavljivanje *Katekizma Katoličke crkve* te *Općeg direktorija za katehezu* (1997.) postavlja izričite zahtjeve i na području srednjoškolskog vjeronauka. Stvarno mjesto i ulogu tih dvaju dokumenata kao i općenito svih drugih crkvenih dokumenata i smjernica treba što više pojasniti

kako bi se njihov sadržaj i duh moglo skladno uklopiti u srednjoškolski program, župne

10 Usp. *Vjeronaučni program za srednje škole*, u: "Kateheza" 13(1991)2,5-62. Isti je program objavljen u još barem dva druga izdanja. Usp. *Vjeronaučni program za srednje škole*, u: "Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture Republike Hrvatske". *Posebno izdanje: Nastavni planovi i programi*, bez naznake godine, str. 77-103; *Vjeronaučni program za srednje škole*, u: M. PRANJIC, *Srednjoškolski vjeronauk u Republici Hrvatskoj*, str. 38-92.

11 Usp. M. PRANJIC, *Jeka duše. Vjeronaučni udžbenik za prvo godišće srednjih škola*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1996., 280 str.; M. PRANJIC - A. STOJIC, *Zov slobode. Vjeronaučni udžbenik za drugo godišće srednjih škola*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1996., 284 str.; M. PRANJIC, *Na izvorima. Vjeronaučni udžbenik za treće godišće srednjih škola*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1996., 276 str.; M. PRANJIC - A. STOJIC, *Životu ususret. Vjeronaučni udžbenik za četvrto godišće srednjih škola*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1995., 288 str.

12 Vjerojatno su i autori programa bili svjesni ograničenosti i nedostataka takve odluke, ali je ujedno i razumljivo što se ostalo na takvom rješenju, imajući na umu upravo vrijeme koje im je stajalo na raspolaganju. U raspravi nakon ovog predavanja nekoliko se sudionika Katehetskog kolokvija 1998. osvrnulo upravo na tu činjenicu, koja je svakako problem, napose kada je riječ npr. o raznim stručnim ili s druge strane o medicinskim školama, jer se i jedne i druge jasno razlikuju od gimnazija kojima je sadašnji program u cjelini, kako se čini, najprihvatljiviji. O mogućem posebnom programu upravo za medicinske škole bilo je, među ostalim, govora i na susretu vjeroučitelja u medicinskim i zdravstvenim školama Republike Hrvatske koji je održan u subotu, 7. ožujka 1998. u prostorijama Nadbiskupskog katehetskog ureda u Zagrebu.

13 Nažalost i s obzirom na redoviti broj sati školskog vjeronauka postoje razna tumačenja, a sukladno tome i različita praksa tako da se nerijetko govori i piše, a zatim i konkretno primjenjuje kao redovita praksa *jedan* sat tjedno, iako bi i srednjoškolski vjeronauk trebao biti dva sata tjedno. Pritom, među ostalim, postoje dva objašnjenja: a) nema dovoljno srednjoškolskih vjeroučitelja; b) preopterećenost srednjoškolske satnice. Svakako da će u što skorije vrijeme biti potrebno pojasniti te i druge moguće ili postojeće razloge i tumačenja kako bi se pojasnilo i potvrdilo osnovno stajalište te prema njemu zatim usklađivala i praksa.

14 Po godištimu je to ovako raspoređeno:

Godište	Broj cjelina
I.	12
II.	13
III.	12
IV.	10

15 Usporedba tema u odobrenom programu i u

katekizme i srednjoškolske vjeronaučne udžbenike. I na ovom mjestu treba spomenuti kako još uvijek nije dovoljno razjašnjen suodnos srednjoškolskog vjeronauka i srednjoškolske župne kateheze. O tome treba i nadalje ozbiljno razgovarati da bi se uskladila stajališta i izbjegli mogući nesporazumi.

4. VJEROUČITELJ

Nakon odluke o uvođenju vjeronauka u srednje škole uslijedio je trnovit put konkretiziranja te odluke. Usporedno sa stvaranjem programa i udžbenika trebalo je misliti i na prekvalificiranje i (do)školovanje nastavnog kadra. I na tom su području učinjeni veliki koraci, ali je i tu riječ o procesu koji je još uvijek u tijeku i koji zahtijeva daljnju provjeru i usavršavanje.

Naime, u vrijeme uvođenja vjeronauka u osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj nije postojao dovoljan broj odgovarajuće školovanih osnovnoškolskih i srednjoškolskih vjeroučitelja. Tu se poteškoću prevladalo posebnim dogovorom crkvenih i školskih vlasti tako da je i na ovom području određen početni minimum stručne sprema kao i prijelazno razdoblje u kojem će zainteresirani vjeroučitelji moći nadoknaditi nedostatak i uskladiti se s odgovarajućim normama. Međutim, zbog subjektivnih, ali i objektivnih razloga određeni broj vjeroučitelja nije do danas udovoljio tim zahtjevima te se postavlja pitanje što se sada može i mora učiniti. Postaje sve jasnije da je potrebno iz izvanrednoga prijevika u normalno stanje te i ovdje iz prijelaznog roka preći u redoviti. Osim zahtjeva koji se, u skladu s važećim školskim zakonima u Republici Hrvatskoj, postavljaju i vjeroučiteljima glede njihove stručne sprema, tu su i konkretna pitanja usklađivanja statusa vjeroučitelja s položajem drugih prosvjetnih djelatnika u osnovnoškolskom i srednjoškolskom sustavu naše zemlje. Osim stručne sprema, i s time u svezi prelaženja iz prijelaznog u normalno stanje, postavlja se i pitanje cjeloživotnog obrazovanja vjeroučitelja kao i njihova napredovanja u skladu s važećim općeškolskim zakonima. Na ovome mjestu postavlja se pitanje orga-

niziranja odgovarajućih tečajeva, odnosno jednodnevnih i višednevnih stručnih i radnih susreta tijekom školske godine ili u vrijeme zimskih i ljetnih školskih praznika. S obzirom na to postoje razna mišljenja te prijedlozi, mogućnosti i potrebe. Sve bi ih trebalo uskladiti i zatim odgovarajući dogovor ozakoniti na razini Biskupske konferencije i Ministarstva prosvjete i športa. Tu bi se moglo i trebalo među ostalim odrediti sljedeće:

a) pravo i obveza vjeroučitelja za daljnje usavršavanje;

b) stupnjevitost i važnost pojedinih vrsta susreta;

c) tko i kada organizira susrete koji će biti vrednovani kao vjeroučiteljevo stručno usavršavanje¹⁶. S time je neposredno povezano i pitanje imenovanja mentora, nadzornika i drugih odgovarajućih osoba i ustroja bez kojih je nemoguće zamisliti suvremenu školu i suvremenog profesora.

Ne smije se zanemariti ni mjesto i uloga svećenika, redovnica i laika u školskom

udžbenicima pokazuje da je s vremenom došlo do određenih pomaka i izmjena prvotnog programa, ali njegovo preuređenje i prilagodba za pojedine smjerove srednje škole tek predstoji. Svakako da je pritom daljnja poteškoća relativno ograničen broj učenika pojedinih smjerova, kao i pitanje kojim smjerovima dati prednost za izradu posebnosti, iako izgleda da već spomenuta tri smjera, tj. gimnazijski, medicinski i strukovni svaki za sebe zaslužuju određeni oblik posebnosti. Trebat će isto tako zauzeti načelni stav prije daljnje konkretizacije, naime da li da se za svaki od ta tri smjera, odnosno koliko ih već na kraju bude, izradi i zaseban paralelan udžbenik ili da to bude jedan opći udžbenik za pojedino godište, dok bi se za vjeroučitelje pojedinih smjerova svakako izradile odgovarajuće smjernice. Nedostatak koordinacije određenih crkvenih pothvata na državnoj razini kao i nedovoljna informiranost o njima ili možda koji put i namjerna autohtonost pojedinih posebnosti u okviru jedne ili druge biskupije odnosno samostalne odluke i primjene kojima su autori pojedini vjeroučitelji dodatno otežavaju ovaj zadatak.

16 Iako izgleda pretjerano unaprijed određivati neke pojedinosti, ipak bi pojašnjenje i pravedno rješavanje ovih pitanja moglo biti prije svega na korist vjeroučitelja, a samim time i Crkve i društva. Pritom bi trebalo omogućiti svim zainteresiranim i kvalificiranim institucijama da daju svoj doprinos, a određeni stupanj njihova vrednovanja olakšao bi zatim zainteresiranim vjeroučiteljima njihovo daljnje duhovno, katehetsko i stručno-školsko napredovanje.

vjeronauku. Nakon početnog "izvanrednog" stanja i brojne prisutnosti svećenika, danas se negdje glasnije negdje tiše čuju glasovi i primjećuju konkretne pojave nepostojanja prisutnosti posebno svećenika u školskom vjeronauku. S time u svezi postoje barem tri različita načelna i praktična stajališta:

a) svećenik treba preuzeti cjelokupnu satnicu školskog vjeronauka i jedino u slučaju da ne stigne sve sam obaviti, treba pozvati u pomoć redovnice odnosno laike;

b) svećenik treba školski vjeronauk prepuštiti redovnicama i laicima kako bi se mogao potpuno posvetiti pastoralnom radu;

c) svećenik će biti djelomično prisutan u školskom vjeronauku i predavat će određeni broj sati, tj. šest sati tjedno.

Sva tri navedena stajališta imaju svoje pobornike i svoja opravdanja. Prvo stajalište svakako ne prevladava, a nedostatan broj svećenika u mnogim slučajevima to stajalište čini praktično neodrživim, tako da se u praksi sve više susreće tek djelomična prisutnost ili potpuna odsutnost svećenika u školskom vjeronauku. Kao i u drugim sličnim prilikama, i ovdje ne treba podržavati krajnosti - ne stoga što se drugačije ne može, nego stoga što postoje brojni i važni pastoralni, dogmatski i općecrkveni razlozi da ih se ne slijedi. Treba dakle u školski vjeronauk svakako uključiti i svećenike i redovnice i laike i pritom se treba prije svega uvijek čuvati isključivosti i dogmatizma. Nije istina da će školski vjeronauk biti uspješan ili neuspješan stoga što ga predaju ili ne predaju jedni ili drugi, ali je istina da u školskom vjeronauku svakako trebaju biti prisutni i vjeroučitelji laici obaju spolova.¹⁷ Kao potvrda ovoj tvrdnji mogli bi se navesti brojni razlozi, ali ovdje spomenimo tek jedan: i laici su Crkva pa neka prema tome i njima pripadne i čast i odgovornost u toj doista časnoj i odgovornoj službi i zvanju.

5. ŽUPNA KATEHEZA

Jedno od posebno bolnih mjesta u cjelokupnom procesu uvođenja vjeronauka u srednje škole je srednjoškolska župna kateheza i općenito proces odgoja u vjeri naših srednjoškolaca. Dok se s obzirom na broj može

svakako govoriti o pomaku na bolje nakon uvođenja vjeronauka u srednje škole, dotle se s obzirom na kvalitetu, odnosno - jasnije rečeno - s obzirom na proces (ponovnog) uvođenja u vjeru i odgoja u vjeri, postavljaju mnoga pitanja na koja ne samo da nije moguće dati jasan zadovoljavajući pozitivan odgovor nego je takav odgovor, često vrlo problematičan jer ne postoje nikakve ni prijašnje ni današnje statistike i istraživanja.

Ilustracije radi, podsjetimo se da je početkom ove školske godine, točnije 30. rujna 1997., u srednjim školama u Republici Hrvatskoj u predmete *vjeronauk* i *etika* bio je upisan sljedeći postotak učenika¹⁸:

Škola	Vjeronauk u školi	Etika u postocima
gimnazije	61,11%	20,17%
umjetničke škole	24,68%	16,58%
četverogodišnje strukovne	57,51%	18,89%
trogodišnje strukovne	67,78%	20,90%
Hrvatska sveukupno	61,13%	19,95%

S druge strane, unatoč nedostatku istraživanja za područje župne kateheze, nerijetko se susreće mišljenje, koje je i jednostavnim usmenim upitima u pojedinim župnim zajednicama lako provjeriti, kako je naša župna kateheza na svim razinama - počevši od predškolske dobi pa sve do sveučilištaraca - nakon uvođenja školskog vjeronauka mnogo skromnija, a na brojnim je mjestima i osjetno skromnija odnosno gotovo da je uopće i nema. I tu bi se mogli navesti neki razlozi:

- 17 Ovdje ne spominjem redovnike laike jer su malo-brojni i o njima ne postoje posebno razvrstani podaci, dok je o redovnicama bila riječ u posebnom predavanju za vrijeme ovog istog kolokvija. Usp. V. MANDARIĆ, *Redovnice u pastoralno-katehetskom djelovanju*, u: "Kateheza" 20(1998)3, 272-277.
- 18 Podaci se odnose na sveukupan broj učenika koji su odabrali predmet vjeronauk, bez obzira na konfesionalnost. Opširnije u: R. PALOŠ, *Srednjoškolski vjeronauk u Republici Hrvatskoj školske godine 1997./98.*, u: "Kateheza" 20(1998)2, 129-143.

a) uvjerenje da je dovoljan školski vjeronauk. To uvjerenje u određenim slučajevima dijele i vjeroučenici i roditelji i pastoralno osoblje;

b) školske i druge obaveze današnje mladeži tako da je vrlo teško naći prikladno vrijeme za održavanje župnog vjeronauka;

c) nedostatak općeg programa, konkretnog plana te odgovarajućih katekizama i drugih pomagala za srednjoškolsku župnu katehezu;

d) prezauzetost svećenika i redovnica koji nemaju vremena još i za župnu katehezu.

Umjesto produblivanja i odgovora u svezi s kritičnim stanjem naše srednjoškolske župne kateheze evo nekoliko poticaja za razmišljanje povezanih prvenstveno s upravo iznesenim tvrdnjama:

a) Školski vjeronauk nije i ne može biti dovoljan. Bolje rečeno, školski vjeronauk, upravo zbog svojih posebnosti, ne može zadovoljiti našu želju i obvezu odgoja i rasta mladih u vjeri. To nam jasno dokazuju i iskustva zemalja zapadne demokracije u kojima godinama postoji školski vjeronauk, ali i očiti nesrazmjer između broja vjeroučenika i broja praktičnih katolika iste dobi. Ovdje isto tako treba napomenuti potrebu za daljnjim pojašnjenjem svrhe i uloge školskog vjeronauka i župne kateheze. Treba jasno izreći i prihvatiti njihove posebnosti i svojstvenost, što nikako ne znači da jedno drugo isključuje. Naprotiv, riječ je o nadopunjavanju, ali je očito da među njima ima razlike. Upravo te razlike treba što jasnije izreći i priznati, a to će se moći jedino iskrenim dijalogom i proučavanjem teorijskih i praktičnih postavki.

b) Istina je da je današnja mladež opterećena tijekom školovanja, ali se stručnjaci raznih područja slažu da mlad čovjek unatoč tome još uvijek može naći vremena za određene dodatne aktivnosti koje ga, ukoliko su njemu zanimljive i ukoliko su prikladno raspoređene, mogu duševno i tjelesno prije svega rasterećivati i obogaćivati, a ne samo opterećivati. Osim toga, pojedina istraživanja i činjenično stanje iz drugih zemalja u kojima već niz godina postoji školski vjeronauk ukazuju na važnost raznih ob-

lika crkvenog izvanškolskog organiziranog rada s mladima. U tu svrhu potrebno je aktivnije razmisliti o povezivanju župne kateheze, pastorala mladih, animacije i animatora mladih te uspostavljanja i pomaganja raznih skupina mladih vjernika u kojima će mladi naći mogućnost trajnog i organiziranog rasta u vjeri na teorijskom i praktičnom polju.¹⁹

c) Potrebno je stoga ozbiljno poraditi na stvaranju općeprihvaćenog okvirnog programa župne kateheze i pastorala mladih, a to će biti tim lakše i ostvarivije čim se prije bude prišlo stvaranju Katehetskog direktorija za Crkvu u Hrvata jer će tek jedan sveobuhvatni program za sve dobi i situacije omogućiti stvaranje odgovarajućih polazišta za konkretan rad koji neće biti kratkog daha.

d) Isto je tako potrebno čim prije početi i zatim promicati dijalog o mogućnostima i potrebi uključivanja laika u župnu katehezu i općenito u župni pastoral.

6. UMJESTO ZAKLJUČKA

Sve dosad rečeno upućuje na to da bi se nad konkretnom srednjoškolskom evangelizacijsko-katehetskom situacijom naša crkvena zajednica trebala ozbiljno zamisliti i u tom smislu poduzeti odlučnije korake. S obzirom na to spomenimo samo neke neodložne zadatke:

1. Kao što je već više puta rečeno, potrebno je obnoviti sadašnje programe i udžbenike srednjoškolskog vjeronauka te stvoriti program i katekizme za župnu katehezu mladih te dobi.

2. Usklađenim teorijsko-praktičnim nastojanjima treba posvijestiti ulogu skupine-zajednice u odgoju u vjeri mladih te ulogu i zadatak njihovih animatora, koji mogu i trebaju biti: biskupi, svećenici, redovnici i redovnice, laici.

¹⁹ O nekim mogućim oblicima i postavkama takvog djelovanja vidi u: J. E. VECCHI, *Pastoral mladih. Izazov za crkvenu zajednicu*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1998. O pokušajima i ostvarenjima pastoralno-katehetskog rada sa studentima bilo je govora na posebnom mjestu u okviru ovog kolokvija. Usp. Stipe NIMAC, *Studentska kateheza*, u: "Kateheza" 20(1998)3, 246-250.

3. Nakon što je prošlo početno razdoblje školskog vjeronauka treba čim prije nastojati i status vjeroučitelja dovesti u normalno stanje. Za one koji već predaju školski vjeronauk treba jasno odrediti koja im je stručna sprema potrebna te tko se i u kojem roku treba ili ne treba doškolovati kako bi i nadalje mogao predavati vjeronauk u srednjoj školi. Školovanje budućih srednjoškolskih vjeroučitelja treba ujednačiti na cijelom području naše države.

4. U sklopu cjelokupnog rada i razmišljanja o mjestu i ulozi školskog vjeronauka treba ozbiljno i utemeljeno razmotriti mjesto i ulogu laika te nastojati stvoriti ozračje i mogućnosti za jasni angažman laika ne samo u srednjoškolskom vjeronauku nego i u župnoj katehezi i pastoralu mladih. Stoga treba promicati dobrovoljni rad laika, ali će isto tako biti potrebno pronaći i sredstva i načine za odgovarajuće honoriranje laika koji će biti župni katehete i pastoralni suradnici.

5. Treba promicati i osmisliti razne oblike susretanja i trajne formacije vjeroučitelja i kateheta na svim razinama. Težnje

za organiziranjem vrijednih skupova na nacionalnoj razini, kao i zahtjevi s obzirom na stručnost predavača i animatora i s obzirom na skupove na lokalnoj razini, ne bi nas smjeli pokolebati u uvjerenju kako su takvi skupovi potrebni i mogući. Usklađivanjem i pojašnjavanjem odgovarajućih smjernica na državnoj i na lokalnoj razini trebalo bi stvoriti uvjete da se svi kvalificirani subjekti mogu ravnopravno uključiti u ovaj odgovorni ali i prijeko potrebni zadatak.

6. Iako je jasno da je neophodno važno osobno svjedočenje pojedinca i crkvene zajednice, ipak se čini da bi stvaranje jedinstvenih smjernica za sve biskupije u Republici Hrvatskoj s obzirom na dob podjele sakramenta potvrde, srednjoškolsku župnu katehezu te trajno obrazovanje srednjoškolskih vjeroučitelja i kateheta moglo biti dodatni poticaj promicanju naših evangelizacijsko-katehetskih napora. U tom bi smislu također bile dobrodošle smjernice autohtonog Hrvatskog katehetskog direktorija koji bi u sebi sadržavao prikaz današnjeg stanja i detaljne smjernice za daljnji rad na svim razinama.